

VOORWOORD

Eind 1992 wordt de Valkhofvereniging 14 jaar. Hoewel nog jong, is het toch ongelooflijk wat zich in die jaren op en rond het 'Keizerlijk-Domein' heeft afgespeeld. Als U onze Valkhof-nieuws boekjes nog eens naleest, zult U ontdekken dat ook de Valkhofvereniging al een boeiende geschiedenis heeft.

Er is veel gewonnen, maar helaas vaak ook verlies geleden.

Zo zult U in dit boekje een memoriam vinden voor onze onvergetelijke tekenaar van de middenpagina, Johan Hendriks, zijn laatste werkstuk is hierbij afgedrukt.

Toch blijven wij steeds moedig genoeg om verder te gaan. Een 'terug' is voor onze Valkhofvereniging onmogelijk. Zo was dan ook ondanks de koude de Nikolaas-kapel rond 25 december weer in kerstsfeer en telden wij tot Driekoningen ruim 2500 bezoekers.

Een Sagen- en Verhalenmiddag in januari: alsook veel extra openstellingen van de kapel maakten deze kille mistige winter toch weer tot een drukke Valkhofperiode.

Ook ons aantal 'volgelingen' blijft stijgen, alle redenen dus om optimistisch te blijven!

U hebt natuurlijk via T.V., radio en krant ook gehoord of gelezen, dat het oude centrum van de totaal verwoeste stad Dresden weer geheel in oude stijl herbouwd zal worden. (Men is al volop bezig). Bij ons ontstond onmiddellijk de vraag: Waarom daar -wel- wat hier -niet- kan? Spelen de stadsbestuurders niet met een achterhaalde visie als zij over 'kitch' spreken bij een Valkhof-herbouwplan? Ziet U, daarom blijven wij herhalen: 'Geef ook Nijmegen zijn historie terug!!'

Redactie.

NORBERT VAN XANTEN EN HET WOUDE KETILA

door: Henk Schoonwater.

Norbertus werd in 1080 geboren. Omdat zijn vader een Burchtheer van Gennep was, gelukte het de ouders om hun zoon van wie zij grote verwachtingen hadden, aan het Keizerlijk Hof te Plaatsen. Op den duur speelde hij een voorname rol zowel aan het Hof van Keizer Hendrik V, als in de Kanselarij van Bisschop Frederik in Keulen. Macht en rijkdom waren zijn deel en bepaalde zijn leven.

Zoals eens de Apostel Paulus, beleefde ook deze jongeman een schokkende ervaring. Onderweg naar het stadje Vreden, even ten noorden van Winterswijk, werd hij overvallen door een zwaar noodweer. Hij werd als het ware omgeven door een donkere wolk waar felle bliksemflitsen gevolgd werden door enorme donderslagen. In grote angst zag hij plotseling de aarde opensplijten en hij meende stemmen te horen die hem toeriepen zijn losbandige levensopvatting te veranderen in een meer dienstbaar worden volgens Christus leer. Door dit alles diep geraakt, keerde hij om en reed terug naar zijn huis, (Gennep?) trok een boetekleed aan en dacht over het gebeuren na.

Enige dagen later begaf hij zich op weg naar de toen al beroemde abdij Siegburg, bij Keulen. Over zijn verblijf aldaar is alleen bekend dat hij zich 'toevertrouwde aan Abt Cuno en door diens onderrichting vorderingen maakte in de vrees des Heren en liefde tot God'.

Nadat hij zijn vriend Frederik, Aartsbisschop van Keulen (110-1131) verteld had over zijn wedervaren en opleiding in Siegburg, vroeg hij in verband met zijn verdere plannen, tot diaken en priester gewijd te worden. Dit werd toegestaan en gebeurde enige dagen la-

ter. Hierna vertrok Norbert naar Xanten, waar hij op de nabijgelegen Fürstenberg een kluisje betrok, dit gebeurde in 1115. Na veel nadenken kwam hij tot de conclusie dat de oproep tot verandering in zijn leven ook nodig was bij vele geestelijken en gelovigen. Hij wilde de oproep verbreiden door preken en zijn levenswandel. Hij stichtte een klooster voor zijn volgelingen en preekte in de wijde omgeving. Doch aangezien hij zo plastisch de hel en het laatste Oordeel de mensen als in een visioen voorschilderde maakte hij onder de levensgenieters meer vijanden dan bekeerlingen. Het maakte zijn vertrek uit Xanten dan ook noodzakelijk. Hij reisde nu geheel west- en zuid-Europa door, stichtte de Norbertijner-orde en bracht het ten slotte tot Bisschop van Magdenburg. Hij stierf hier in 1134. Hij is wel een der grootste figuren uit de kerkgeschiedenis, evenals onze stadgenoot Petrus Canisius. Net als de Nijmegenaren gaan de mensen uit Xanten er groot op dat hij een aantal jaren te midden van hen heeft geleefd. Hij wordt daarom ook wel Norbertus van Xanten genoemd. Nog steeds wijst een bronzen plaquette de cel aan waarin hij geleefd moet hebben. Deze cel bevindt zich niet op de Fürstenberg doch in het poortgebouw dat toegang geeft tot de z.g. 'Vrijheid' vlak voor de Xantener Dom.

Misschien is U wel bekend dat het stadje Xanten in 1945 zwaar getroffen werd door bombardementen en latere gevechten, zeker 90% werd totaal verwoest. Van de prachtige Dom stond niets anders meer dan de buiten muren en anderhalve toren. Van het poortgebouw met de Norbertus-cel waren slecht wat muurresten over! Maar gaat U nu eens kijken hoe fraai alles opnieuw naar het oude model is herbouwd. Zelfs de stadsmuren en poorten zijn opgebouwd benevens de molen, het waren immers de kenmerken van de stad op oude schilderijen en gravures. Rond de

Inno domine in carnationis millesimo centesimo quinquagesimo. Paschalis papa catholicus ecclesie regimen amministrante. Hermeto unio re celare augustis. claruit. Hoebertus in uniuersis Sandensi. de plapia fratroy. 7 germanoy. salu. Am in clericali officio 7 ordine subdiaconatus. media iate uigens. forma 7 habilitate coips. bñficio nature gau dens. 7 cum scientia litteroy. eloquio p̄minens. mox ornatu. auctis qui eū nouerant. gratiā se exhibebat. Hui' pater he rbertus de castro Genepe. iuxta siluā ketela. 7 mater ha drygis ciensā eū ē docuerūt. p̄ eo qd̄ reuelatione accepta. in foruis. magnū eū fore sperabant. Hic eū in aula impia li. necnō in ecclesia colomensi nō minus haberes. affluentib; sibi reb; 7 temporalis uite. modis fruens ad desideria sua. postposito timore dei ducebat. Quib; dū diu habunde potu ēē. accidit una die. ut solo assupto puero. festinaret clam ad locum quensā. frithen nomine. in cultu uctis ferit. e uigem eū occupat nubes umbrosa. de qua micant fulgura. inuigunt tonitrua. eo importunū. quia longe aberant. uil le refugia. Cumq; tur baret ip̄e simul eū puero comite re pente terribilis audis. 7 aspectus tonitruū eū fulmine. ante eū terrā pedis. ap̄ens eum in pfundū. quasi ad men suram stature hoīs. Unde exalabat ferre decerni. tam tū. quā omnia in. diuinita eū inficiens. Ip̄e autē de equo in insederat p̄stare. uocē quasi arguentis se audire arbitra bat. p̄ quā ad se reuersus. 7 iam ad penitudinē uersus. reuol uebat ubi psalmitte dicentis. desine a malo 7 fac bonū. siq; amuar. uia qua uenerat reuersus. Domū u postius. concep to iam a timore dñi spū salutis sub exterrāi habitu. alio udit. 7. 7. ponens sibi uite preterite solitudinē. 7 p̄uam. monasterio Segebergensi. 7 sic uersationis abbat Conon. familiarē se reddidit. cui doctrinis. 7 institutōib; optimus.

gehele stad is een zeer brede parkaanleg om ook in toekomst oud van nieuw te kunnen scheiden. Resultaat is, zelfs in de winter komen toeristen naar dit kleine stadje, echt niet om te winkelen want die zijn er maar weinig, nee om een weer zichtbare historie te bewonderen! Hier is toch wel duidelijk geworden wat historie;besef vermag!!

Maar in mijn vuur dwaal ik af...
 Om de draad weer op te pakken, is het wel juist dat hij Norbertus van Xanten wordt genoemd? In een oud missaal van 30 jaar geleden vond ik bij zijn levensbeschrijving: 'Norbertus van Gennep, geboren te Xanten. Dat lijkt een iets betere omschrijving, maar of het juist is? De oudst bekende levensbeschrijving van Norbertus bevindt zich in de Staatsbibliotheek van het 'Preussischer Kulturbesitz' te Berlijn. Verschillende deskundigen dateren dit geschrift op perkament uit het midden van de 14e eeuw. Het is met de hand geschreven in gothische minuskels, en begint met de mooi versierde letter A = Anno = jaar. Het werd dus meer dan 200 jaar na zijn overlijden ongetwijfeld naar oudere geschriften samengesteld. Vaak wordt dit VITA A' genoemd. Voor ons is de hier volgende zin het belangrijkste; vertaald uit het latijn staat er: 'Zijn Vader Herbert van de burcht Gennep, nabij het Ketela-woud, en zijn Moeder Hedwig, hadden besloten dat hij geestelijke moest worden, omdat ze vanwege een droom die ze hadden, hoopten dat hij voorbestemd was een groot man te worden.'
 Een latere VITA B. genoemd en gedateerd even vóór 1500 zegt dat zij in een droom een stem hoorde die zei: 'Heb goede moed Hedwig, datgene wat gij in Uw schoot draagt, zal Aartsbisschop worden'. Doch hier vervallen zowel de naam Gennep als Ketela-woud.

Aanhef van de 'VITA NORBERTI -A- Hier begint de levensbeschrijving Van Norbert Aartsbisschop van Magdeburg. Regel 11 wordt het 'Castro'Genepe' genoemd, nabij het woud 'Ketela'.

Theophano, die duizend jaar geleden hier op het Valkhof stierf. Volgens de Saksische kroniekschrijver, de bekende Thietmar van Merseburg zou haar zoon, de latere OTTO III; '...in het woud KETILA geboren zijn.' Een nadere omschrijving ontbreekt. Weliswaar is het woord KETILA verkeerd geschreven, maar dat gebeurde in de middeleeuwen wel meer. Tot op heden strijden zowel Kleef als Groesbeek om de eer dat dit op hun grondgebied gebeurde. Het woud Ketela was immers het ons bekende Rijkswald, het bosgebied reikte in vroegere dagen veel verder dan tegenwoordig, zo kan Gennep wel aan de zuid-westelijke rand gelegen hebben. Nu terugkomend op Norbertus; Vita B. bevat nog volgen de aanvulling: 'Hij Norbert, stamde uit het edele geslacht der Duitse Franken, en was rijk aan bezit.' Daarom hebben enkel historici wel verondersteld, dat hij de Burggraaf zou geweest zijn op het Bisschoppelijk domein in Xanten. Als vazal van de Aartsbisschop van Keulen moest hij daar toezicht houden. De burch waar nog muurresten van zijn overgebleven, lag vlak bij de Dom. Norbertus zou inderdaad te Xanten geboren kunnen zijn en zo al vroeg met het religieuze leven in aanraking gekomen zijn, bewijzen zijn daar echter niet voor. Misschien is het toch juister hem Norbert van Gennep te noemen, zoals ook in een Weens boek (1966; A.ZAK) dit wordt vermeld; 'Der heilige Norbert, Herr von Gennep.'

In facsimile-druk geven we hier de betreffende geboortepassage weer. Zo heeft de 'Vita Domni Norberti' waarin het woud Ketela dus ook genoemd wordt na het einde van het Theophano-herdenkingsjaar hierdoor dus nog voor een kleine verrassing gezorgd.

Namen als Keteldal, Ketelstraat, de Ketelaar, Kessel, enz. wijzen nog duidelijk naar het vroegere 'Ketela'-woud. (Rd)

Ook de Xantener 'DDM' werd herbouwd en trekt duizenden toeristen!

(foto A.Janssen.)

CHARLES ESTOURGIE EEN VALKHOPROMOTOR

door: Liliane Quaaden.

INLEIDING

In het kader van een onderzoek, dat de basis vormde voor een doctoraal scriptie over de architect Charles M.F.H. Estourgie (1884-1950), werd het archief van deze architect na lange tijd letterlijk uit het stof gehaald. Vanaf de verhuizing van dit archief in 1968 naar het architectenbureau Roelofs en Smits aan de St. Annastraat tot aan 1990 -het jaar waarin bovengenoemd onderzoek startte- werd Estourgies archief slechts door enkel personen bezocht en geraadpleegd. De slechte staat van de (bouw)tekeningen in dit archief baarden een aantal onder deze bezoekers veel zorgen.

Om het belang van het archief en daardoor de noodzaak van het behoud ervan te kunnen aantonen, werden in de periode van augustus 1990 tot augustus 1991 alle tekeningen geïnventariseerd en vastgelegd in een catalogus. Niet lang hierna, in november 1991, verhuisde Estourgie's archief van de St. Annastraat naar het Gemeentearchief te Nijmegen.

Uit het archief van Estourgie en ander materiaal in het Gemeentearchief te Nijmegen bleek, dat Estourgie ook plannen heeft gehad voor de plaatsing van de Waalbrug en voor een herbouw van de Valkhofburcht. Het nu volgende stuk handelt hierover en is een citaat uit de scriptie 'Charles M.F.H. Estourgie - architect (1884-1950)'.

ARCHITECT CHARLES M.F.H. ESTOURGIE EN ZIJN PLANNEN MET HET VALKHOF.

door: Liliane Quaaden.

In 1935-1936 maakte de architect Charles Marie François Estourgie plannen voor een reconstructie van de Valkhofburcht te Nijmegen. Deze waren onlosmakelijk verbonden met de opening van de nieuwe brug over de Waal in 1936. Zoals blijkt uit zijn brieven in de Gelderlander uit 1927, zag Estourgie de Waalbrug liever geplaatst naast de oude spoorbrug. Toen echter besloten was de Waalbrug te plaatsen in het verlengde van de Oranjesingel nabij het Hunnerpark en Estourgie hiermee een mooi stukje Nijmegen verloren zag gaan, wilde hij -als tegenwicht voor de lelijke Waalbrug- de voormalige Valkhofburcht met de Keizerlijke Palts herbouwen.

Hieronder volgt een verslag van Estourgie's activiteiten rondom de opening van de Waalbrug en zijn -daarmee samenhangende- plannen met het Valkhof, voor zover literatuur en correspondentie over dit onderwerp hier (nog) inzicht in geeft.

De kwestie Waalbrug en de plannen met het Valkhof.

Alhoewel de Waalbrug van Nijmegen pas in 1936 geopend werd, kwamen reeds op 7 april 1905 afgevaardigden uit alle verenigingen, die de economische bloei van Nijmegen voorstonden, bijeen in een vergadering om tot een betere verbinding van de beide Waaloevers te komen. Grote gangmaker hierachter was ingenieur C.A.P. Ivens. Hij was een van diegenen, die tot genoemde vergadering, waaruit de 'Burgerij-commissie voor Waaloverbrugging' voortkwam, hadden opgeroepen. In 1905 woonde Estourgie nog niet in Nijmegen, maar hij zou later deel uit maken van het comité inzake Waaloever-ver-

binding. Deze Waalbrug-Commissie moest bepalen waar de brug gesitueerd zou worden.

In 1926-1927 speelde deze kwestie in volle hevigheid. Er werd een voorstel gedaan om de nieuwe brug nabij het Hunnerpark te bouwen. Estourgie liet zijn absolute afkeer hiervan duidelijk blijken. Hij kwam met een tegenplan en liet dit publiceren in de Gelderlander. Zijn ontwerp beoogde alleen een plaatsbepaling voor de brug met de daarbij noodzakelijke aansluitingen, terwijl in grove lijn slechts de vorm was aangegeven.

In zijn plan uit 1926 maakte Estourgie duidelijk er de voorkeur aan te geven de Waalbrug te plaatsen aan weerszijden van de bestaande spoorbrug. Zo kon het verkeer achter het station omgeleid worden. De oude krottenwijken hier kon men dan opruimen. Volgens Estourgie was immers de eerste regel van goede stedenbouw: 'Spaar het goede en verbeter het minder goede. 'Bij situering van de brug in de omgeving van de Belvédère zouden volgens hem de mooie plekjes van Nijmegen, n.l. het Hunnerpark, de Oranjesingel en de St. Canisiusingel met hun statige huizen, aangetast worden of zelfs verloren gaan. Het verkeer zou immers via de Oranjesingel, door de stad en over het Hunnerpark heen de brug oprijden. Estourgie zei bovendien: 'Het lijkt mij zelfs onmogelijk een zo belangrijke verkeersweg door het meest bevolkte gedeelte of door de winkelstraten heen te breken.' Volgens hem zou dit leiden tot dagelijkse ongelukken. Estourgie's opvatting werd overigens gedeeld door de Nijmeegse Vereniging voor Natuurschoon, die ook pleitte voor een brug bij de Spoorbrug om de Belvédère-omgeving te sparen.

Volgens Estourgie moest een Waalbrug aan vijf eisen voldoen:

- ze moest een brede route vormen, rekening houdend met de wegeisen uit die tijd;
- daarnaast moest ze aansluiten op de plaatsen van han-

De omstreden plaats voor een nieuwe verkeersbrug in het plan van Estourgie; de oude Spoorbrug.

del en industrie, havens, kanalen en markten;
-bovendien moest ze aansluiten op de omringende gemeenten;
-ze moest zorgen voor veilig verkeer voor de schepen;
-en tevens moest het stadsschoon behouden blijven.

Een zesde eis werd later toegevoegd. De hellingen, die toegang tot de brug gaven, moesten van zo gering mogelijke hoogte zijn. Met behulp van deze eisen verdedigde Estourgie zijn plan en hoopte het comité te overtuigen van de juistheid daarvan. Naar zijn zeggen moest een brug in het verlengde van de St. Canisius-singel van een ongewenste vorm en enorme lengte worden. Dit zou hoge kosten met zich meebrengen en het verlies betekenen van een der mooiste vergezichten over de Ooy, n.l. het gezicht op de kromming van de Waal vóór het Valkhof.

Bovendien zou de scheepvaart bij een ligging van de brug in de bocht veel gevaar ondervinden.

Het bouwen van een brug in het verlengde van de Kronenburgersingel was in overeenkomst met de eisen. Brede verkeersroutes werden immers gevormd door de bestaande Kronenburger- en Nassausingel en eventueel door het erbijtrekken van het Kronenburgerpark. Daarnaast zou een brug naast de Spoorbrug aansluiting hebben op de fabrieksterreinen achter de spoordijk én op de omliggende gemeenten Weurt, Hees en Neerbosch. De doorvaart voor de schepen zou vanzelfsprekend ongewijzigd en het natuurschoon ongerept blijven. De nieuwe Waalbrug plaatsen naast de bestaande Spoorbrug zou volgens Estourgie dus dé oplossing voor de Waaloverbrugging zijn.

Bovendien kon de nieuwe brug steunen op de pijlers van de Spoorbrug, als deze laatste links en rechts zouden worden uitgebouwd. Dit zou aantrekkelijke financiële voordelen met zich meebrengen. Er zouden dan twee bruggen aan weerszijden van de spoorbrug komen te liggen,

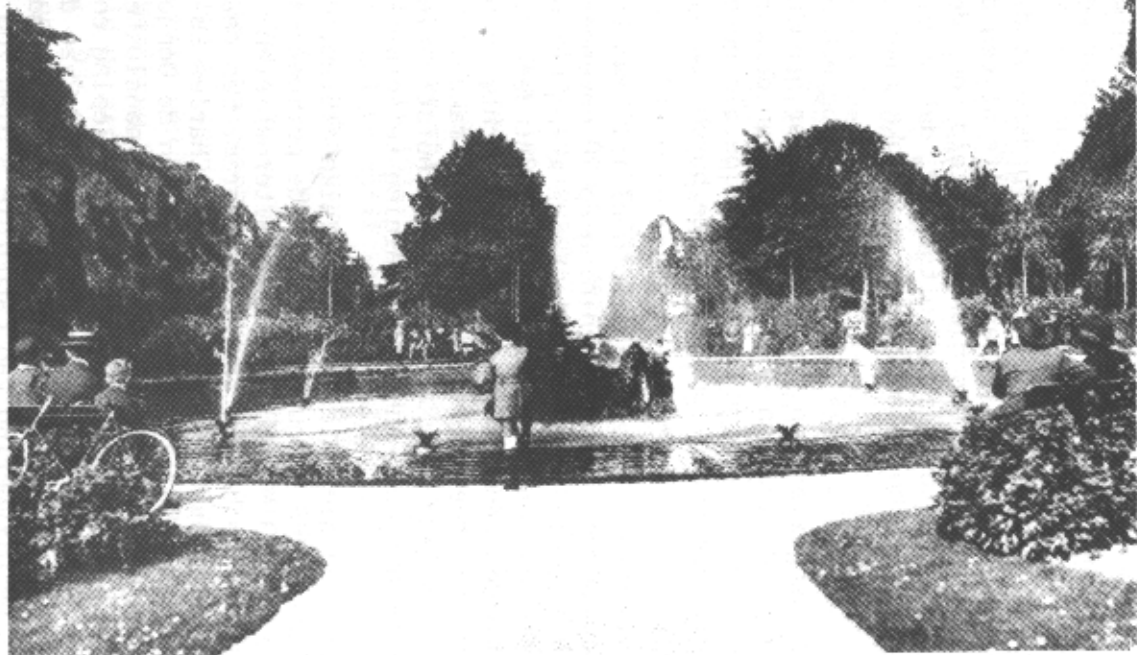
Een uniek stukje van het vroegere Hunnerpark, verdwenen bij de bouw van de Waalbrug. (Foto 1929)

één rechts voor de oprit en één links voor de afrit. Op 5 maart 1927 besloot Estourgie zijn strijd op te geven. De plaats van de brug was immers toch al bepaald. Ondanks verwoede pogingen van Estourgie om de Commissie Waalbrug van zijn gelijk te overtuigen, werd de brug in het verlengde van de St. Canisiussingel gebouwd. Dit gebeurde volgens Estourgie door een groep mensen zonder smaak en kennis.

Wanneer we nu naar de verkeersdrukte in Nijmegen kijken, rijst de vraag of de stad inderdaad niet beter af was geweest met plaatsing van de brug naast de Spoorbrug. Het verkeer zou dan om het centrum van de stad zijn geleid. Estourgie's vooruitziende blik werd echter niet op waarde geschat.

Zijn activiteiten rondom de Waalbrug hielden hiermee niet op. Estourgie was immers esthetisch adviseur van het Dagelijks Bestuur van de Commissie Waalbrug. Daarnaast zat hij in de Commissie voor Tentoonstellingen, Versiering en Verlichting. Deze bereidde een groots feest voor, dat ter gelegenheid van de Waalbrug-openstelling in 1936 gehouden zou worden.

Als tegenwicht voor de 'lelijke boogbrug over de Waal, die het gezicht op Nijmegen en Lent zal ontsieren' stelde Estourgie in 1935 voor de Keizerlijke Palts op het Valkhof te herbouwen. In dat jaar maakte hij een ontwerp voor de restauratie en herbouw van de voormalige Valkhofburcht. Deze burcht was sinds 1600 verwaarloosd en werd bovendien in 1794 zwaar beschadigd door een beschieting van de Fransen. In 1795 werd op de Landdag van Zutphen besloten de burcht te slopen. Bijna anderhalve eeuw later stelde Estourgie voor deze ter plaatse in een semi-permanente bouw te reconstrueren. De Commissie Waalbrug wilde hiermee in de zomer van 1936 een bijzondere attractie opzetten 'om verkeer en vertier in de stad te brengen'. Haar stond een oud

Nog een fraai stukje Hannerpark, ondanks verzet van Estourgie verloren gegaan bij de Waalbrugbouw. (Foto 1929)
(Foto-collectie A.Janssen)

Germaans feest voor ogen met verschillende mogelijkheden tot vermaak. De kosten van het Valkhof-plan werden beraamd op 50.000 gulden.

Deze plannen waren reeds in een vergevorderd stadium. B en W hadden de Commissie Waalbrug zelfs al een deel van het Hunnerpark ter beschikking gesteld voor de reconstructie. Estourgie had uitgelegd, dat de uitvoer van zijn Valkhof-plan op de oorspronkelijke plaats geen gevaar kon.

De herbouw en restauratie van de burcht ging echter niet door, aangezien men toch bang was voor brandgevaar of beschadiging van de fundamenteën van de Karolingische kapel of van de Barbarossaruïne als gevolg van de -semipermanente- opbouw van de burcht op historische grond.

Dat deze kwestie nu nog steeds actueel is, bewijst de oprichting van de Valkhofvereniging op 20 november 1978. Deze had als doel; 'Het in brede kring belangstelling kweken voor het Valkhof; het bestuderen van de mogelijkheden van een opbouw van de burcht, en het ijveren voor het toeristisch aantrekkelijk maken.'

Daarnaast werd op 19 december 1984 de Valkhofstichting opgericht om het doel van de vereniging te verwezenlijken.

De Valkhofvereniging stelde op het Valkhofforum, dat op 29 oktober 1988 gehouden werd, in de persoon van haar voorzitter J.M.T.Nooy diverse alternatieven voor om de Valkhofburcht te reconstrueren. Eén daarvan was de uitvoering van het plan van Charles Estourgie uit 1935-1936, waarbij niet alleen de Donjon herbouwd zou worden, maar ook de daaraan aansluitende grote zuidvleugel met Rijkszaal, onderverdieping en zolderverdieping. Bovendien zouden op de plaats van de noordwest en noordoostvleugels terrassen aangelegd worden. Bij de uitvoering van Estourgie's plan zou het Valkhof als park en de doorkijk naar de Waalbrug

behouden blijven. Alleen zouden enkele paden in het park verlegd moeten worden. De kosten werden berekend op zo'n stordige 18,5 miljoen gulden.

Zowel Estourgie's plan voor de herbouw van de Keizerlijke Palts als zijn voorstel voor de plaatsing van de Waalbrug naast de oude Spoorbrug vonden dus geen uitvoering. Dit was wel het geval met een aantal andere ontwerpen van Estourgie, die ter gelegenheid van het openingsfeest van de Waalbrug georganiseerd werden door de Waalbrug-Commissie.

Om zijn werk rond de brug te honoreren bood de gemeente Estourgie aan een stenen bank te ontwerpen voor de grote beijveraar van de Waalbrug, ingenieur C.A.P.Ivens. Juist deze Ivens had er met anderen voor gepleit de brug bij het Hunnerpark te plaatsen. Ondanks zijn verschil van mening omtrent de plaatsing van de Waalbrug volbracht Estourgie deze opdracht. Men voelde immers toen al de oorlogsdreiging. Hierdoor daalde het aantal opdrachten in deze tijd aanzienlijk, terwijl Estourgie een groot gezin moest onderhouden. Bovendien was Ivens een persoonlijke vriend van Estourgie en hun meningsverschil had op deze vriendschap geen negatieve invloed. In 1936 bouwde hij dan ook de Ivensbank bij de zuidelijke oprit van de Waalbrug.

Naast de bouw van de Ivensbank verzorgde Estourgie de versiering en verlichting van de stad bij de Waalbrugopenstelling en organiseerde hij tentoonstellingen, die bij deze gelegenheid gehouden werden. Estourgie zat in de technische commissie van de Poppententoonstelling ten bate van het minder bedeelde kind, die ook door de Waalbrug-Commissie werd georganiseerd. Bovendien hield de architect bij de opening van de brug in het jaar 1936 een tentoonstelling van zijn plannen omtrent de opbouw van de Valkhofburcht.

Nijmegen, 24 Januari 1992.

door: Hein van Brienem.

Een zoon van Charles Estourgie; Hubert, beter bekend als kunstschilder, was zoals U wel zult begrijpen een der eersten die zich bij de oprichting van de Valkhofvereniging liet inschrijven als lid en medewerker. Vanaf 1978 zette hij zich dan ook actief in voor het ideaal van zijn vader; de Valkhofherbouw. Hij ontwierp al spoedig voor de vereniging het nu nog altijd opvallende Valkhof-vignet. Ook de vaak gebruikte omraming op het titelblad van een thema-nummer is van zijn hand. Als toezichthouder in de Nikolaaskapel wist hij veel enthousiaste nieuwe leden te winnen.

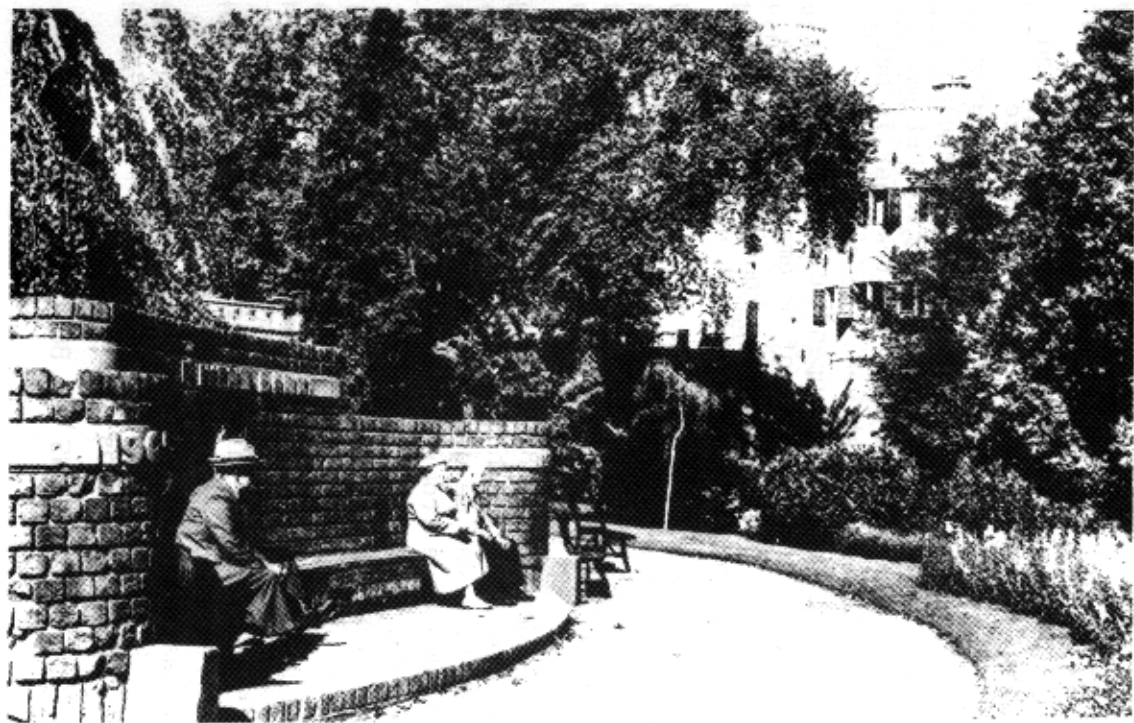
Helaas overleed Hubert Estourgie onverwacht op 31 januari 1982; 'zijn' Valkhofvereniging was toen nog geen vier jaar oud.

Van zijn hand bleven onder meer een groot aantal fraaie Valkhof-schilderstukken bewaard. Vaak opvallende impressies met altijd de 'Reuze-toren' als centraal punt. Het meest opvallend zijn interieurs van de burcht, die hij als zoon van een architect in gedachte zowel van binnen als van buiten kon zien.

Natuurlijk bleef ook deze unieke kunstenaar kritiek niet bespaard, maar de aanbrengers ervan werden belachelijk als je Hubert goed kende.

Wij zullen zeker de komende tijd nog eens met nadruk de aandacht vestigen op deze schitterende afbeeldingen.

Hubert Estourgie werd als spontaan navolger van zijn vaders idealen, voor Nijmegen een der grootste Valkhof-promotoren! Vandaar deze aanvulling op het voorgaande artikel.

De Ivensbank in het Hunnerpark. (Fotocoll. Antoon Janssen.)

In de laatste maand van het Theophano-jaar 1991, hebben wij met onze vereniging het overlijden moeten betreuren van een van onze prominente leden, Johan Hendriks. Hte kan zelfs de meest vluchtige lezer van deze periodiek niet ontgaan zijn, dat Johan onze 'ster-tekenaar' was: omslag tekeningen, illustraties van allerlei aard binnenin en -sinds 1987- regelmatig een grote middenpagina. Johan beheerste het mé-tier tot in zijn vingertoppen. En als tekenaar is het hem gelukkig gegeven geweest veel verder te komen dan de vereniging: met z'n tekenpen heeft hij niet één, maar wel een stuk of tien half of helemaal verdwenen kastelen tot leven gewekt. Tekenen kon ie dus; en schilderen ook. Schrijver dezès bewaart daar goede herinneringen aan.

Maar Johan had voor de vereniging nog meer pijlen op zijn boog: als redacteur heeft hij veel werk verzet voor deze periodiek, dubbel van belang in een periode, dat dat werk op hoe langer hoe minder mensen neer kwam, ik denk aan 1989 en 1990.

En tenslotte als toezichthouder in de kapel. Johan was niet het type van de geboren verteller, maar wist met goedmoedige ironie prima aan eenieder duidelijk te maken, waar het om ging. Ook onze burgemeester zal zich dat weten te herinneren van zijn eerste bezoek -nog inognito- aan de kapel.

We zullen Johan missen, niet alleen als tekenaar - kijkt U maar goed naar de middenpagina, thans de laatste van een indrukwekkende serie -, maar vooral ook als trouwe kameraad, op wie je je verlaten kon. Zijn vrouw en kinderen zullen dat nog veel beter weten dan wij. We wensen thans veel sterkte.

NAMENS HET BESTUUR, PIUS KRUSE.

Deel 11

Kastelen in het kwartier van Nijmegen

Louk Hendriks

De naam de Kinkelenburg komen we pas tegen in 1686 als het in bezit komt van de heer Cupen, burgemeester van Nijmegen. Het huis dateerde echter al van voor 1403 toen Johan van Ambe er mee beleend werd.

Via de families de Beijer, van Oven, de Fochert, Quack ven de Loo, Smits en Homan van der Heijde kwam het in het bezit van de gemeente Bommel.

Op de plaats van het huidige 18e eeuwse gebouw moet vóór 1765, als Carl Cristiaan van Oven het uitbreidt en moderniseert, ook al iets gestaan hebben zo doen de gevonden muurresten vermoeden.

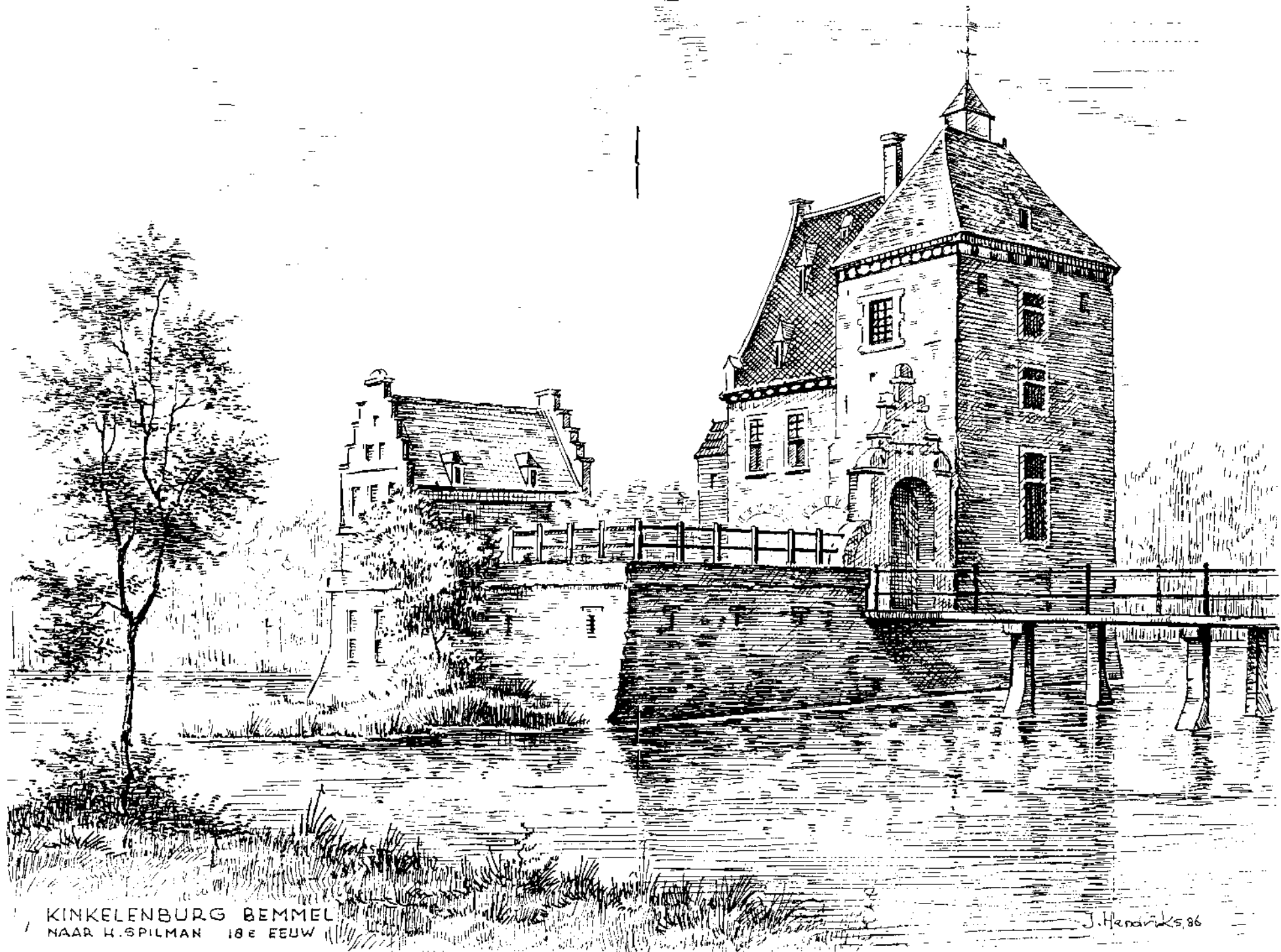
De oostelijke toren dateert uit de dertiende of veertiende eeuw; de toegangsbrug heeft afwisselend westelijk en noordelijk gelegen.

In de jaren 1952-54 werd het zwaar beschadigde kasteel door de Nijmeegse architect CH.E.Estourgie gerestaureerd.

Hij baseerde zijn restauratie op tekeningen van Cornelis Pronk die deze in 1731 van het kasteel gemaakt had.

Het is nu in gebruik als raadhuis van de gemeente Bommel.

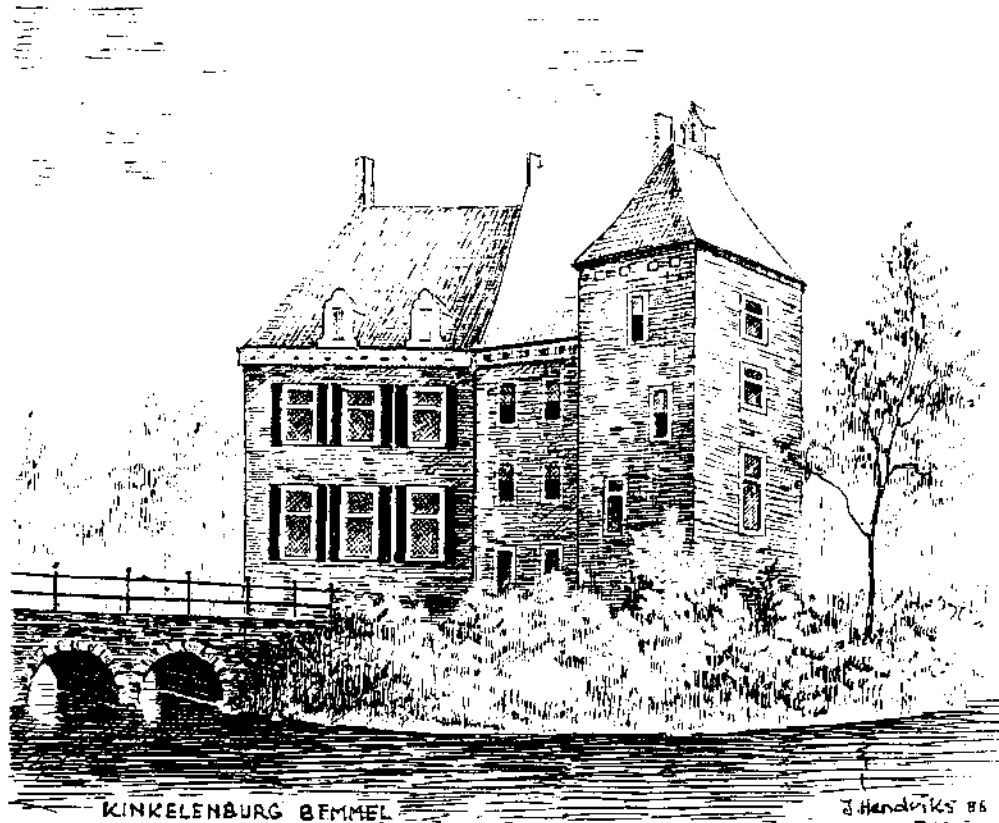

KINKELENBURG BEMMEL
NAAR H. SPILMAN 18e EEUW

J. Hendriks. 86

Kitty van Mil, Agnes Post,
 Marijke Serné; studentes
 aan de K.U. Nijmegen.

Bron: Middeleeuwse kastelen van Gelderland.
 F.M.Eliëns en J. Harenberg.

Vorig jaar kregen we in de drama-groep de opdracht om een lokatie en een bijpassend verhaal te zoeken om deel te nemen aan het verhalen-festival op zaterdag 25.1.'92. Dat lijkt eenvoudiger dan het is. Nijmegen kent veel leuke en interessante plekjes en er bestaan veel goeden én spannende verhalen. Het ging er dan ook om een goede plek te vinden, toestemming en medewerking van de beheerders te krijgen en om tenslotte een passend verhaal erbij te zoeken.

Gelukkig waren we het onderling al snel eens over het Valkhof: een mooie historische plek waar vast wel verhalen over te vinden zijn en die voor veel mensen interessant zou kunnen zijn.

Na de toestemming zijn we gaan neuzen in de verhalenbundel die we van de heer van Brienen gekregen hadden. daar ons groepje uit drie vrouwen bestond, leek het ons leuk om een verhaal te zoeken dat over vrouwen handelde en we kozen dan ook voor 'Marieke van Valkengoed'. Gezamenlijk hebben we het verhaal zó bewerkt dat we een vertellersrol en een rol voor Marieke en Isabella kregen. Daarna volgde een periode van repeteren. We probeerden het verhaal zo uit te diepen en in expressie uit te drukken en te verlevendigen, zodat het leuk zou zijn om naar te kijken en te luisteren. In de laatste week werd één van de speelsters geveld door griep 'wat nu?'. Natuurlijk hoopten we dat ze tegen het eind van de week -het moment van uitvoering- weer zover opgeknapt zou zijn dat ze mee zou kunnen doen. Voor alle zekerheid maakten we een 'rampenplan' voor het geval dat het niet zo zou zijn.

We verdeelden het verhaal in twee vertellersrollen die elkaar afwisselden en studeerden dat ook in. Dat bleek maar goed te zijn, want toen de dag aanbrak was de griep niet over. Het risico te groot om een middag in die koude ruimte te verblijven.

Gewapend met een klein straalkacheltje en een portie goede moed en zenuwen betrokken we om 1 uur onze post. De sfeer is vrij gemakkelijk te maken; de ruimte zelf heeft die al. Met belichting, muziek, bloemen en wat brandende kaarsen wordt die sfeer alleen maar geïntensiveerd.

Het is net of het Valkhof er om vraagt de verhalen die er al liggen te laten vertellen. Het leuke aan het Valkhof is ook, dat zodra de deur open is er altijd wat mensen eens nieuwsgierig binnenlopen. Wat ons opviel is dat mensen meteen stiller worden, gaan fluis-teren als ze de ruimte binnenkomen. Er hangt een wat gewijde sfeer.

Die sfeer helpt zeker bij het vertellen van een verhaal. De mensen komen daardoor al in een bepaalde verwachtingsvolle stemming. Er is al een zekere spanning die ook nodig is bij het vertellen van een verhaal. Zo helpt de sfeer en de uitstraling van het gebouw bij het vertellen van een verhaal. Het is net of je de oude geesten van het verleden oproept en de plek opnieuw tot leven komt.

We hoorden achteraf van mensen dat daardoor voor hen het Valkhof leuker was geworden, ze konden zich er nu meer bij voorstellen.

Het vertellen van het verhaal was iedere keer weer anders. Dat had te maken met de wisselende aantallen van publiek en het enthousiasme in een groep luisteraars. Daarnaast speelde natuurlijk ook onze eigen inzet, al dan niet gestimuleerd door onze koude voeten, een rol.

Het was héél leuk om te doen. We hebben veel geleerd,

niet alleen van de voorbereiding, maar ook van het vertellen.

Voor ons heeft het Valkhof hierdoor meer reliëf gekregen; we zullen nu altijd aan Marieke en Isabella moeten denken als we er weer eens langs wandelen...

Een van de enthousiaste vertelsters in actie..

SONNET VOOR THEOFANO

AFSCHIJN VAN HET GODDELIJKE, THEO-FANO,
JONGE KEIZERIN, NAAR ONZE BURCHT GEKOMEN,
DRAGEND IN UW HART 'T NIEUWE EN OUDE ROME,
KNEIELEND VOOR DE ÉNE PANTOKRATOOR.

GIJ DROEGT ALS GEEN 'N WERELDVISIËN:
DE BOSPORUS EN TIBER, SAAMVERBONDEN
MET DIE GE LIEFHADT, ONZE LAGE LANDEN,
AAN WIE GE SCHONKT UW OTTO, KEIZERSZOOM.

THEOFANO, WE ZIJN UW LIEFDE NIET MEER WAARD!
WAT VOOR U WEZENLIJK WAS WERD PRIJSgegeven,
WAARVOOR CANISIUS GAF GENIE EN LEVEN,
WERD INGERUID VOOR SCHIJN,

NIET GODDELIJK, MAAR AARDS.

MOGE HET MILLENNIUM VAN UW LAATSTE ZUCHT,
UW ZON WEER DOEN SCHIJNEN BOVEN GRAUWE LUCHT.

Jan Wolters.

3 juli 1991

Theophano-mozaiek in de Pantaleonkerk te Keulen.
(Foto: Antoon Janssen.)

VALKHOFBURCHT EN VALKHOFPARK VAN 1750 TOT EN MET 1992

Door: Maurice Vollebregt

Nadat het Valkhof niet meer door vorsten werd bewoond, brak er op de burcht een periode van verval aan.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd het gebouw meerdere keren als kazerne gebruikt, onder andere door de Hertog van Alva. In 1648, aan het einde van deze oorlog, kwam de burcht in bezit van de provincie. Om precies te zijn: de Staten van het Hertogdom Gelre. Toch had Nijmegen een grote invloed op het Valkhof, omdat het gebouw binnen de muren van de stad kwam te liggen. Aan onderhoud werd nauwelijks iets gedaan; daar was weinig geld voor en bovendien was het gebouw niet echt belangrijk meer. Het verval werd nog eens versneld doordat er veel kostbaar tufsteen uit de muren werd gesloopt. Dat werd in die tijd gebruikt als grondstof voor cement. Toch bleef het Valkhof met haar massieve Reuzentoren de 'sky-line' van de stad domineren. Vooral de tekeningen van Hendrik Hoogers laten dat goed zien. Zijn tijdgenoten vonden zijn werk nogal saai, omdat hij zeer precies weergaf wat hij zag. Wij kunnen Hoogers daarvoor juist dankbaar zijn, omdat zijn tekeningen haast fotografisch zijn weergegeven.

De nog redelijk bewoonbare gedeelten van het Valkhof, dat toen nog 's Furstendoms Burg heette, werden gebruikt door de burggraaf van het Rijk van Nijmegen. Vanaf 1754 was dat baron Frans Godard van Lijnden. Hij was een machtig man: naast zijn baan als burggraaf was hij ook nog eens rechter, dijkgraaf, provinciaal gedeputeerde, en hij had nog vele andere belangrijke functies. In de Betuwe bezat hij verschillende Landgoederen waarvan Hemmen het belangrijkste was. Zijn middeleeuwse slot Hemmen liet hij afbreken en vervangen door een statig landhuis in Franse stijl. Dat was in deze tijd,

die ook wel de 'pruikentijd' genoemd werd, de laatste mode. Baron van Lijnden had bovendien goede contacten met Stadhouder Willem V van Oranje. We kunnen dus wel stellen dat de baron binnen het Kwartier van Nijmegen een politiek zwaargewicht was.

Om het Valkhof niet verloren te laten gaan, liet hij met provinciegeld restauraties uitvoeren. Ook de handel in tufsteen werd door van Lijnden aangepakt. Toch was het gebouw te groot voor een compleet herstel. Omdat de baron al aardig op leeftijd begon te raken, namen zijn zonen geleidelijk zijn functies over. In 1786 stierf hij op 84-jarige leeftijd, wat ongelooflijk oud was voor die dagen. De gemiddelde levensduur lag toen beneden de 50 jaar!

Zijn oudste zoon, Willem Frans Godard, werd nu officieel benoemd tot burggraaf (inclusief de andere functies). Ook hij was niet de minste: hij was een persoonlijk vriend en adviseur van Stadhouder Willem V

en zelfs gouverneur van de jonge prinses. De nieuwe burchtbewoner ging door met het herstel: hij liet grote delen van de daken waterdicht maken.

Ondertussen hadden de Stadhouder en zijn gezin den Haag verlaten. Ze maakten een rondreis door het land om de populariteit van het Oranje-huis te vergroten. Deze was door de opkomst van de patriotten (Frans gezin- de revolutionairen) behoorlijk gekelderd.

Baron W.F.G. van Lijnden

De Oranjes brachten de winter van 1785 nog door op paleis het Loo op de Veluwe, maar dat vond de Stadhouder in 1786 te gevaarlijk worden omdat het Loo niet goed kon worden verdedigd. (N.B.: sinds enkele jaren is het Loo weer in de oude stijl teruggebracht!) De Stadhouder vroeg daarom zijn goede vriend baron van Lijnden of het mogelijk was, dat de winter op het Valkhof zou worden doorgebracht. De trouwe baron ging accoord en vertrok naar een huis aan de Doddendaal, zodat de Stadhouderlijke familie en hun hofhouding de ruimte zouden hebben. De Staten van Gelderland gaven hun rekenkamer opdracht om het Valkhof te herstellen en in te richten voor het winterverblijf. Het rapport van gebreken en werkzaamheden bestaat nu nog, en geeft ons een goed beeld van de indeling van de burcht.

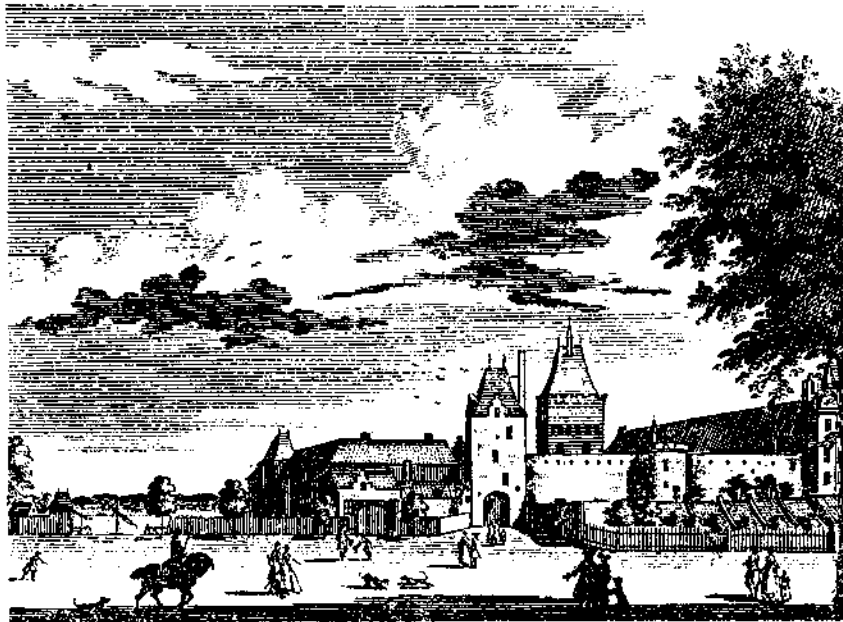
Toen de Oranjes in November aankwamen, waren de werkzaamheden nog in volle gang. Er werd niet alleen hersteld, maar er moesten bijvoorbeeld ook stallen, keukens en dienstverblijven worden gebouwd. Verder moesten er zalen worden klaargemaakt zodat de Stadhouder koninklijke ontvangsten kon houden, en werden de persoonlijke vertrekken voor de Oranjes aan hun wensen aangepast. Na ruim anderhalve eeuw was er weer een echt hofleven op de burcht. Naast de politieke verplichtingen die de Oranjes hadden, lieten zij regelmatig concerten op het Valkhof geven. In de manege van de burcht reden zij vaak paard; daar bestaat nu nog een schilderij van. Verder werden er verschillende feesten en balls georganiseerd.

De trouwe burggraaf van Lijnden stierf plotseling in oktober 1787, wat een grote klap voor de Stadhouder was. De nieuwe burggraaf, graaf Otto-Frederik van Lijnden was weliswaar verre familie van de oude burggraaf maar miste diens capaciteiten. Hij verwierf dan ook geen vertrouwenspositie aan het hof. In

November van dat jaar gaf het vorstelijk gezelschap nog een groot afscheidsfeest op de burcht, waarna ze weer naar den Haag terugkeerden. De burggraaf stierf al in mei 1788 en werd opgevolgd door Jan-Elias van Lijnden, broer van trouwe burggraaf Willem. Hij ging het Valkhof weer bewonen, dat door de voorzieningen voor de Oranjes weer aardig bewoonbaar was. De Rekenkamer liet in 1791 de daken nog herstellen met 90.000 leien, zodat het gebouw in goede conditie zou blijven. Maar ook burggraaf Jan-Elias stierf vroeg, en werd opgevolgd door zijn minder bekwame jongere broer, Jacob-Karel. In 1794 ontvluchtte hij en andere edelen de stad uit angst voor de naderende Franse troepen. De familie van Lijnden trok zich terug op hun landgoed in Hemmen. De Oranjes besloten ook geen risico's te nemen en weken uit naar Engeland.

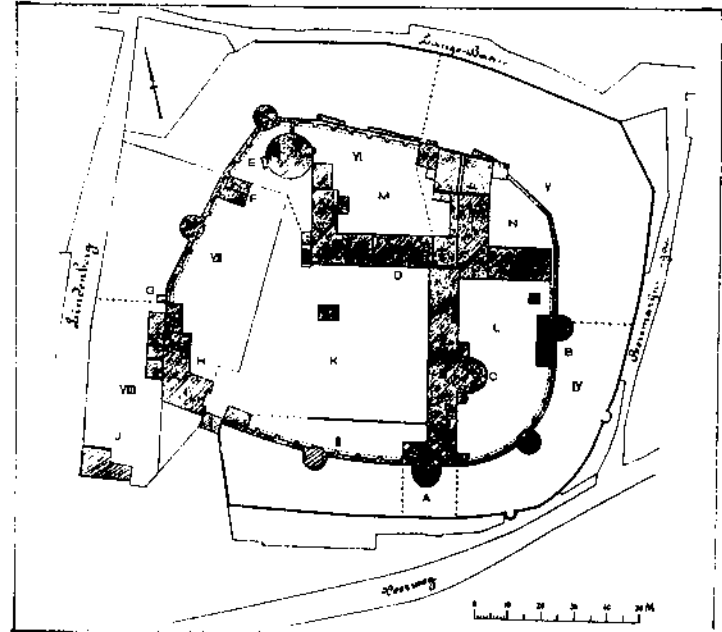
In November werden Nijmegen en het Valkhof door de revolutietroepen ingenomen. Het Valkhof, omgedoopt van 'Furstendoms Burg' in 'Provincialen Burg', was in de gevechten beschadigd. De Fransen gebruikten het gebouw als slachthuis en kazerne, wat nog meer schade veroorzaakte. De Gelderse Landdag stelde in 1795 voor om de burcht maar af te breken, vanwege de hoge herstelkosten. Deze konden haast niet meer worden opgebracht, omdat de Fransen hoge 'bevrijdingsbelasting' hieven. Nog een voordeel van de sloop zou de opbrengst van tufsteen zijn. Het laat zich raden dat de stad Nijmegen fel tegen de sloop was. Zonder het Valkhof zou Nijmegen zwaar aan belangrijkheid inboeten. Helaas bestond het Kwartier van Nijmegen niet alleen uit de stad, maar ook uit Neder- en Overbetuwe, Tiel, Zaltbommel en het land van Maas en Waal. Zij stemden vóór verkoop aan de sloper, omdat ze de burcht als overblijfsel van de feodale tijd zagen. Althans, dat was de officiële lezing. Nu hadden zij eindelijk de kans

om Nijmegen de kroon van het hoofd te stoten. Vroeger kreeg de burggraaf het Kwartier nog wel op één lijn, maar het burggraafschap was jammergenoeg door de Fransen afgeschapt. De stad en het Rijk van Nijmegen deden nog van alles om de sloop tegen te houden. Zo voerden zij aan, dat de burchtgebouwen noodzakelijk waren voor de rechtspraak. Een ander argument was, dat de burcht slechts een leengoed was, dat in 1247 door de Duitse Keizer aan de Hertog van Gelre was verpand. In ieder geval wilde de stad dat het huis van de rechter en de landschrijver bleven staan, omdat daar eeuwenlang recht was gesproken. Verder wilde men de ringmuur en de hoofdboort laten staan, ter afbakening van het terrein. Bovendien werd door Johan In de Betouw gepleit voor het behoud van de Reuzentoren en de twee kapellen voor het nageslacht.

Hoofdboort met links daarvan de landschrijverswoning.

Helaas, het hielp allemaal niet. Het Provinciaal College was van mening dat de burcht provinciaal bezit was en besloot nu definitief tot de verkoop. Dat was natuurlijk een klap in het gezicht van de stad. Het gebouwencomplex werd in acht percelen verdeeld, waarop geboden kon worden. De hoogste bidders waren de slopers Dekker en van der Aa, die in totaal 90.400 gulden betaalden. De provincie is Nijmegen nog enigszins tegemoet gekomen door de twee kapellen van de slopers terug te kopen voor 7.000 gulden, omdat toen gedacht werd dat de kapellen van Romeinse oorsprong waren. De stad kocht de twee gebouwtjes en de grond waar de andere gebouwen stonden van de provincie voor 10.000 gulden. De slopers lieten nog meer staan; ze verkochten de woningen op de percelen VII en VIII (zie kaartje) aan particulieren omdat dit meer opbracht dan de sloop-

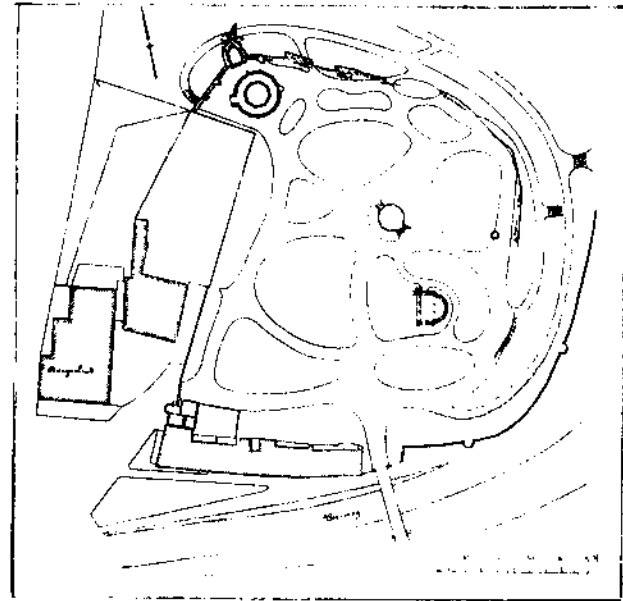
Het Valkhofcomplex in acht slooperpercelen verdeeld.

prijs. Hierdoor bleef onder meer het landschrijvershuis gespaard. Verder gingen Dekker en van der Aa grondig te werk: waar het mogelijk was werden zelfs fundamenten weggebroken! Twee jaar lang werd er bijna onafgebroken aan de sloop gewerkt door honderd tot honderdvijftig man. De burcht bleek soms zo goed van kwaliteit, dat men sommige stukken muur moest laten 'barsten', ofwel opblazen. Het tufsteen-puin werd per schip naar Haarlem vervoerd, waar het o.a. werd verwerkt tot cement. Een deel van de Barbarossakapel was zó wankel geworden, dat van der Aa dat voor 2.000 gulden overnam. Zo bleven alleen nog de absis en wat fundamenten staan. Ook met de Nicolaaskapel was het slecht gesteld: om verzakkingen te voorkomen lieten de slopers de fundamenten van de ringmuur ter hoogte van de kapel in de grond zitten. Dit is op het tweede kaartje duidelijk te zien. De stad gaf van der Aa opdracht om de kapel nog wat op te knappen. De fundamenten van de hoofdpoort bleven ook gespaard: waarschijnlijk omdat daarlangs de karren met puin moesten. Deze zouden blijven steken als de grond te diep was omgewoeld. In 1797 liep de sloop ten einde. De gemeenteraadsleden Johan In de Betouw en Hendrik Hoogers moesten het werk inspecteren. Dat zal ze hard zijn gevallen, omdat ze beiden veel van de burcht hadden gehouden. Ze stelden vast, dat de huisjes onder aan de heuvel langs de Voerweg schade hadden opgelopen door de sloop. Van der Aa liet dit herstellen; dat kon er wel af, want hij en Dekker hadden bijna 40.000 gulden winst gemaakt op de sloop. Voor die tijd was dat een fabelachtig bedrag.

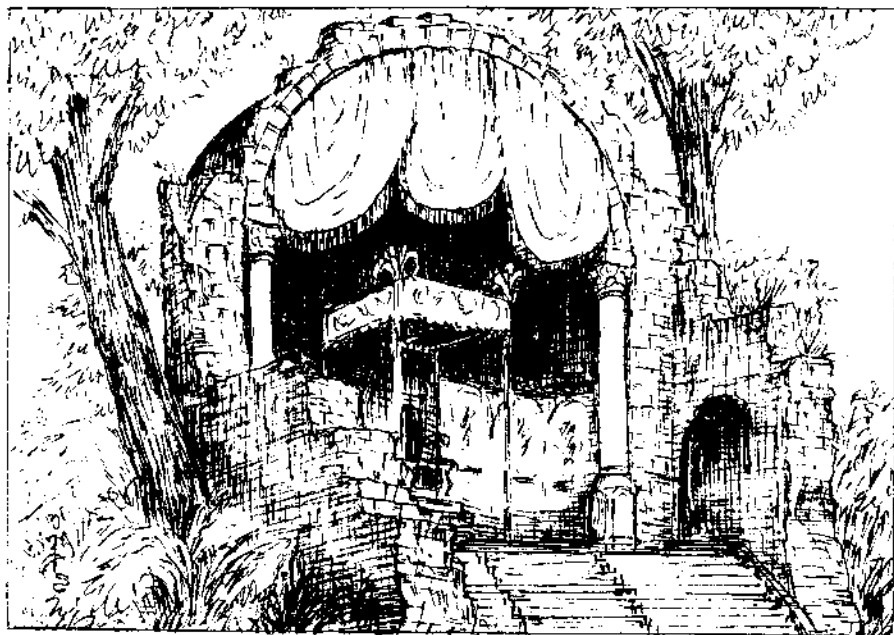
Omdat na de sloop een akelige kale vlakte was overgebleven, besloot de gemeente dat er een park moest worden aangelegd. Dat werd ontworpen door de landschapsarchitect J.D. Zocher; het werd een dromerig

park naar Engels voorbeeld. In deze periode werd gebroken met het traditionele Franse tuinontwerp dat veel strakker was. Op een later gemaakte plattegrond van het park zien we duidelijk dat de slooppercelen VII en VIII niet bij het park hoorden. De gebouwen erop werden later vervangen of omgebouwd tot de Sociëteit Burgerlust en een particuliere villa. De tuinen van deze gebouwen liepen bijna door tot aan de Nicolaaskapel. Op de plattegrond kunnen we ook nog wat delen van de ringmuur onderscheiden, en zelfs één van de putten: het kleine rondje rechts op het terrein. Uit stukken van de gemeenteraad kunnen we nog achterhalen dat er ook een kelder moet zijn gespaard die nog lange tijd heeft dienst gedaan als ijskelder. Het is goed mogelijk dat deze nu nog onder het park aanwezig is.

Plattegrond van het oude Valkhofpark.

In 1860 werd op het Valkhof een muziektent geplaatst. Ondertussen was het park al meerdere malen gewijzigd door verschillende tuinarchitecten. Het Valkhof werd nu steeds meer een volkspark, terwijl het oorspronkelijke ontwerp van Zocher een besloten wandelpark was. In 1890 vond in het park een ludieke actie plaats: studenten uit Leiden speelden de intocht van Karel V-na, ter ere van een bezoek van koningin Emma en de 9-jarige prinses Wilhelmina aan Nijmegen. De vorst en zijn hofhouding trokken in prachtige gewaden door de stad en eindigden op het Valkhof, waar de Ruïne van de Barbarossakapel was ingericht als troonzaal voor 'Karel V'. Als we even naar de tekening van de 'troonzaal' kijken, zien we dat de bovenste rand van de absis verder was afgebroken dan nu het geval is. Stadsarchitect Weve heeft dit in 1902 hersteld, waarbij hij ook weer het leiendak aan de achterkant van de absis herstelde. Al eerder hadden Weve en de Duitse

kunsthistoricus Plath opgravingen op het Valkhof gehouden. In 1906 restaureerde Weve de Nicolaaskapel. Hierbij zag hij af van het herstel van de kleine absis achter het altaar. Na 1910 heeft Weve nog enkele opgravingen gedaan naar burchtresten. Na de Tweede Wereldoorlog werden de twee gebouwen door Ir. G.J. Deur gerestaureerd. Hij deed dit ingrijpender dan Weve: Deur zorgde ervoor dat de kleine absis terug kwam op een historisch verantwoorde wijze. In 1955 werden de gebouwen van Burgerlust en de particuliere villa gesloopt. Hierdoor kwam de Nicolaaskapel meer vrij te liggen. Het volgende belangrijke feit was de oprichting van de Valkhofvereniging in 1978. Het doel van de vereniging is onder meer belangstelling kweken voor het Valkhof, het toeristisch aantrekkelijk maken van het Valkhof en bovendien het bestuderen naar mogelijkheden tot gehele of gedeeltelijke herbouw van de verdwenen burcht!

In 1985 werd het park zeer ingrijpend gereconstrueerd. Hierbij zijn helaas fundament-resten van de noordelijke ringmuur verloren gegaan. Ook zijn toen de burchtfragmenten die voorheen in de Barbarossa-ruïne lagen naar een gemeentelijke werkplaats verdwenen. Het laatste vermeldenswaardige feit is de plaatsing van een deur in de Nicolaaskapel. Hoewel een klimaatregeling voor het interieur nodig blijft, is deze deur al een vooruitgang. Ook dient op korte termijn een bodemonderzoek plaats te vinden, zodat eindelijk zekerheid kan ontstaan over de exacte plaats van de gebouwen die, na verantwoorde herbouw, van grote waarde voor Nijmegen kunnen zijn.

- Bronnen: ** M.J.M. Dongelmans: De Oranjes en het Valkhof 1786-1787. Nijmegen 1980.
 ** Commanderie van St. Jan: Het Valkhof te Nijmegen. Catalogus uit 1980.

Onze vereniging is geen 'Vereeniging'. Daar bedoel ik dus dit mee: het is een club van personen en niet een gebouw of een instituut. En het is ook niet alleen maar een bestuur. U bent allemaal lid van deze vereniging.

Wél is het zo, dat onze vereniging een doelstelling heeft; we vormen niet zó maar een club.

De activiteiten, die het bestuur onderneemt, hebben daarom ook een dubbel oogmerk:

- de doelstellingen van de Valkhofvereniging op zoveel mogelijk manieren bevorderen;
- de leden met het oog op die doelstellingen te informeren, te enthousiasmeren en te activeren.

Om kort te gaan: het bestuur heeft ter bevordering van het onderling contact tussen de leden een maandelijkse Valkhofpraatavond ingesteld, en wel op de eerste maandag van elke maand, vanaf 20 uur, in café 'Cornerhouse', St. Annastraat 259 (hoek Groenewoudseweg/voorheen Verlengde Groenenstraat). We hebben deze plek uirgekozen, omdat ze tamelijk centraal ligt binnen het totale woongebied van Nijmegen, goed bereikbaar is per openbaar vervoer en ook vlakbij royale parkeer mogelijkheid heeft.

Sinds november zijn we maar gewoon begonnen en gezien de respons gaan we nu gewoon door. Eigenlijk is het niets nieuws, want in de eerste jaren van de vereniging kwam men ook regelmatig bij elkaar. Dat was trouwens niet alleen om nieuwtjes uit te wisselen, maar vooral ook om plannen te maken en die verder uit te werken. Onze huidige vereniging met haar lijfblad en de openstelling van de Valkhofkapel zijn er de tastbare resultaten van.

Dan de jaarvergadering; die zal dit jaar pas plaats-

vinden op 20 mei. Noteer het vast in Uw agenda. De plaats waar is nog niet vastgesteld. Daarover krijgt U nog schriftelijk bericht.

Het bestuur zal op de jaarvergadering een voordracht doen tot uitbreiding van het bestuur en een roulatie schema voorleggen, om op die manier tot een regelmatige afwisseling van bestuursleden te komen.

Voorts wil het bestuur enkele commissies of werkgroepen (opnieuw) tot leven wekken:

-allereerst een werkgroep, die zich zal richten op de voorbereiding van bouwactiviteiten. Deze groep zal allereerst de reeds gemaakte plannen op een rij moeten zetten in de volgorde van haalbaarheid. Daar hoort ook bij welke stappen allemaal nog vóóraf gezet moeten worden.

-vervolgens een werkgroep, die zich vooral zal richten op de financiële aspecten: hoe kunnen er, voor welke bouwactiviteit dan ook, financiers en/of subsidies worden aangetrokken; wat kunnen we doen aan eigen fondsvorming. Bij deze groep hoort natuurlijk ook de vraag, wie bouwheer zal moeten zijn.

-van iets andere orde is, dat er een werkgroep publiciteit moet komen. Wil onze vereniging ooit iets van contouren-plannen of (her)bouw realiseren, dan zal ze niet alleen veel bekender moeten worden dan ze op dit moment is, maar in de publiciteit ook voortdurend de aandacht moeten vestigen op het Valkhof.

Dit is een enorm werkterrein, dat niet alleen voor rekening kan komen van de redactie van het Valkhofnieuws.

Belangrijker nog dan het opzetten of reactiveren van werkgroepen is het zorgen voor een versterking van de groep toezicht houders. Op het ogenblik komt dat veel te veel neer op de schouders van één persoon. Wat we nastreven is, dat er bij de openstelling van de kapel

steeds twee personen toezicht houden. Voor toezicht houden is geen deskundigheid vereist, wél enig gevoel voor solidariteit.

Het bestuur roept alle leden op aan de hand van het bovenstaande na te gaan, wat zijn of haar inbreng zou kunnen zijn en daarna iets te laten weten, hetzij op de maandelijkse praat-avonden, hetzij rechtstreeks aan een der bestuursleden, hetzij per post aan het bestuur, postbus 1390, 6501 BJ Nijmegen.

Tenslotte volgt hieronder nog de lijst met nieuwe leden. Er komen er steeds bij dank zij werving door een aantal actieve leden -sommige leden zijn hier bijzonder vindingrijk in, maar namen wil ik hier niet noemen-, er gaan er ook steeds af door overlijden, door opzegging(jammergenoeg), door verhuizing of doordat ze onvindbaar worden (dat is dus verhuizen zonder iets te zeggen). Voor het werven van nieuwe leden geldt nog meer dan voor toezicht houden: deskundigheid is helemaal niet vereist, zelfs de leeftijd speelt geen enkele rol. Ingeschreven werden vanaf December:

H.Alders	-	Dronten	B.Gunsing	-	Nijmegen
C.Brouwers	-	Den Bosch	L.van Dijck	-	Enschede
C.Barten	-	Breda	M.van Megen	-	Nijmegen
W.v.Haaren-			C.Kwik	-	Nijmegen
Siebers	-	Nijmegen	M.van Loenen	-	Haren/Gr.
J.Blom	-	Nijmegen	Th.Keukens	-	Heemstede
M.van Haalen	-	Nijmegen	H.v.d.Water	-	Molenhoek
E.Rossen	-	Nijmegen	J.Wor	-	Nijmegen
J.Pruijn	-	Nijmegen	M.Ritzer	-	Nijmegen
J.Merkus	-	Nijmegen	J.Laurensen	-	Beuningen
B.van Run	-	Nijmegen	P.Oosterhoff	-	Nijmegen
O.Hendriks	-	Nijmegen	F.Spierings	-	Naarden
J.Smids	-	Oss	J.Verhoeven	-	Nijmegen
P.Soeters	-	Gennep			

VERTELLINGEN VAN SAGEN EN LEGENDEN IN DE OUDSTE STAD VAN NEDERLAND.

door: Henk van der Zand.

Op tweede Paasdag (maandag 20 april 1992) wordt in de Nijmeegse binnenstad voor de eerste maal een legendenroute georganiseerd. Op minimaal 4 lokaties worden verhalen verteld, die te maken hebben met de geschiedenis van de stad Nijmegen en haar bewoners. De vertellingen vinden op diverse tijdstippen tussen 11 en 17 uur plaats. Deze vertellingen duren ongeveer 15 minuten. de vertellokatie en de tijdstippen waarop verteld wordt, vindt u in de beschrijving van een stadswandeling, die u tegen inlevering van een bon in 'De Gelderlander' van vrijdag 17 april gratis bij het V.V.V.kantoor af kunt halen.

Drie lokaties zijn al zeker:

-Henk Rullman vertelt over de ondergang van Maarten -Schenk aan de Antoniuspoort.(Verzamelen in Café Restaurant de Antoniuspoort)

-Willy Niessen vertelt over Moord en Doorslag in de Ziekerstraat.(Verzamelen in Café Du Commerce)

De St.Nicolaaskapel op het Valkhof is geopend van 14-tot 17.30 uur en Hein van Brienen zal op de hele uren, 15- 16- en 17 uur in het kort de historie van de kapel vertellen en uw vragen beantwoorden.

Wilt u meer informatie: Streek VVV Rijk van Nijmegen, 080-225440, of Stedelijk Cultureel Overleg, Henk van der Zand, 080-273652.

In de Valkhofkapel kunt u een nieuw boekje vinden: '12 Valkhofverhalen' in woord en beeld; een romantische wandeling door de geschiedenis van 2000 jaren. (Prijs 8.95)